

JOSÉ YANGUAS Y MIRANDA (1782-1863)

«Nafarroa ere guztiz espainiar egin zen, Nafarroa izateari utzi gabe»

José Yanguas y Miranda tuterarrak 1830ean lortu zuen Nafarroako artxibozain kargua. Hamar urtez esku-eskura izan zituen paleografian eta historian sakontzeko dokumentuak. Gero politikagintzan murgildu zen erabat, eta Nafarroako historiari argitaratutako lan haiek 1841eko foru-erreformaren eztabaidan aritzeko baliagarri izan zitzaizkion. Yanguas y Miranda liberala zen oso – absolutismoak kartzelan sartu zuen 1823an aldi batez – eta Nafarroako foru izaera defendatu zuen arren, Gorteen sistema konstituzionalismo berrira “egokitu” behar zela uste zuen, hau da, erreinu izateari utzi behar zion, probintzia bilakatuta.

Yanguas y Miranda Nafarroako liberal foruzaleen intelektual nagusia zen eta konkistaren inguruko bere diskurtsoak lorratz nabarmena utzi zuen. Aita Santuak nafar erregeak eskumikatu zituela gezurra da bere ustez. Hortaz, ez zen konkista justua izan, “indartsuenaren legez” egin baizik. Fernando Katolikoak baina, foruei zin egin zion, eta “itun” hori da Yanguas y Mirandarentzat urratu ezin zitekeena. Nola, 1841eko ustezko “Lege Hitzartua”, 1512ko itun hartan ispatzen du Tuterakoak.

Idea horiek guztiak ezin hobeto jaso zituen idazlan batean. 1843an Luis Correak idatziriko kronika famatua berrargitaratu zuen: *Historia de la Conquista del Reino de Navarra por el Duque de Alba*. Correak konkista bertatik bertara ikusi zuen, tropa gaztelarren altzoan. Yanguas y Mirandaren esanetan “Nafarroako konkistaz idatzi den historia

osoena” da. Bada, argitaratzaileak hitzaurre mamitsua gehitu zion Correaken liburuari, konkistari buruzko bere ikuspegia biluztuz. Honako pasarteak hitzaurre horretatik itzuliak dira eta gaztelaniazko testu osoa Nafarroako Gobernuaren webgunean (<http://bit.ly/IVGwAM>) kontsulta liteke, besteak beste.

“Gaztelako erregeek Nafarroan zuten nagusitasuna finkatzen gehien lagundu zuena Katolikoaren jokabidea izan zen, sakoneko politikarekin, nafarren jitera sartzea lortu zuela baitirudi, eta euren espiritu gerlari eta menderakaitza moldatzeko modua aurkitu zuen: Albako dukearekin kapitulatutakoaren arabera², foruak gordetzea zin egin bakarrik ez, Nafarroa bananduriko erreinu gisan edu-

kiko zuela ere agindu zion, Gaztelara gehitu arren: fidela izan zen bere tratatuak betetzen eta konkistaren ondoren eskuzabala izan zen etsaiekin eta zinausleekin, eta horrela, antzinako independentzia nazionala ahazteko gogoari bidea ireki zion. Eta nafarren harrotasun jatorrak behin eta berriz horren alde egiten bazuen ere, lau urte geroago Fernando Katolikoaren oinordeko izan zen Karlos V.aren botere kolosalak, eutsi egin zion, bere aitonaren politika imitatuz. Hortaz, nafarrek euren dinastia legitimoa ahaztu eta alboratu egin zuten betiko, areago Joana Albretekoa, Enrikeren alaba eta Joanes erregearen biloba, protestante egin zenetik: orduan, Nafarroa ere guztiz espainiar egin zen, Nafarroa izateari utzi gabe; eta Penintsulako espiritu erlijioso eta nazionalari atxikia jarraitu du etengabe, monarkiaren barruko parte baino, aliatu bezala”.

2- Iruñeko kapitulazioa 1512ko uztailaren 29an sinatu zuten Nafarroako erregeen ordezkariak eta Albako dukeak –hiriburua gaztelarrek hartua izan zen egun batzuk lehenago–. Akordioaren arabera, besteak beste, Amaiur eta Donibane Garaziko gotorlekuak Fernando Katolikoaren esku geratuko ziren, eta honek, okupazio militarra geraraziko zuen.